

Miljöforskning

NR 1 ~ FEBRUARI 2009 ~ FORMAS TIDNING FÖR ETT HÅLLBART SAMHÄLLE

BRED ANSATS OCH ÖKAD POTT

Nittio stadsforskare från tolv länder i massiv EU-satsning

SID 14

TURIST MOT NORR

Hur påverkas Europas städer av ny turistström?

SID 24

BARNEN GLÖMDES

När kommer barnen in i stadsplaneringen?

SID 18

HON VILL STÖTTA FOLK

Boverkets GD tror på kraften hos en miljömedveten allmänhet

SID 4

TEMA: NÄR STÄDER VÄXER

TÄTT OCH HÖGT

Mer än halva jordens befolkning bor i städer. Förändringar i klimat, befolkning och ekonomi ska städerna tackla på alla nivåer globalt, inom EU, Norden eller Sverige. Stadsutveckling kräver ny kunskap.

Miljöforskningens tema om stadsforskning **När städer växer** berättar om forskningens framsteg och visioner på området.

SID 11-35

När kommer barnen in i stadsplaneringen?

Barn leker helst **nära hemmet**. Men de vill inte bara hänvisas till lekplatser utan ha **tillgång till hela staden**. Barn vill också vara en **del av samhället**, precis som vuxna. Och det är den fysiska miljön som är **barnens vardags- och livsmiljö** – deras upplevelse och erfarenhet av samhället. *Av: Pia Björklid och Maria Nordström*

Barn vet något mer om fysisk miljö än vuxna därför att de upplever den, ser den och använder den mer intensivt än vi. Barnvänliga städer är hållbara städer!

Att integrera ekologiska, ekonomiska och sociala processer är dock ingalunda konfliktfritt. En uppenbar intressekonflikt är då biltrafik premieras framför rörlighet till fots och per cykel. Det kommer ständigt nya larmrapporter om att barns hälsa försämras. Barnen blir fetare, de rör sig för lite, och deras lungor skadas av dålig stadsluft.

Problemet läggs ofta på barnet. Det är barnet som man ska ändra på. Barns lek och rörelse är emellertid så sammanvävda i varandra, att varje rörelse är lek och varje lek rörelse. Barn har rätt till lek, och de har rätt till säkra och utvecklande miljöer. Barns skol- och fritidsvägar är också deras lekvägar.

Barriärerna ökar, ju mer centralt barnen bor. Med den pågående förtätningen av stadskär-

norna skapas idag nya barriärer för barns möjligheter att vistas utomhus. Förtätning kan

Barnkonsekvensanalys! Med små medel fick skolan en uteplats.

FOTO: MARIA NORDSTRÖM

dock ske på olika sätt. Man kan ta hänsyn till barns behov av platser och rörelse. Eftersom många barnfamiljer vill bo i innerstan, behöver stadsplaneringen ändras, så att barns upplevelser och erfarenheter tas tillvara.

Barns värld är den lokala miljön, och den måste få ett mycket starkare värn i stadsplaneringen än den har idag. Att satsa på bra närmiljö är att satsa långsiktigt på hållbar utveckling, hävdar vi tillsammans med andra internationella barnmiljöforskare.

Barnens perspektiv . . .

I vår forskning använder vi två olika begrepp som uppmärksammar det förhållande att barn och vuxna delvis lever i olika världar: De begreppen är barnens perspektiv och barnperspektiv.

Vi har bett barnen beskriva och granska sin egen närmiljö – de har haft rollen som informanter. Det handlar alltså om barnens per- ▶

Framtida planerare? Elever i en innerstadsskola i Stockholm med skrivuppgifter och bilder de tagit av platser som förändrats i närmiljön.

– De lovade oss en park, men en gräsmatta är väl ingen park?

– Varför har de byggt ett stort dagis på vår lekplats. Här kunde vi ju spela boll och åka skridskor förut!

– Varför gör de på detta viset? är en ofta återkommande fråga från barnen när de skärskådar planernas resultat.

FOTO: MAGNUS KRISTENSON

Hårda bilar, mjuka barn. Essingeleden har fotograferats av en elev som inte tycker om buller och avgaser från trafiken. FOTO: ELEVERNA

Barnen hittar guldkorn. Det är skönt att vara vid vattnet tycker den elev som förevigat en strandpromenad i Stockholm. FOTO: ELEVERNA

Vilsam vy? Barnen söker sig bort från trafikmiljöstress. FOTO: ELEVERNA

► spektiv, det vill säga hur de själva ser och upplever sin närmiljö och omvärld.

Vi har riktat oss till ett 50-tal barn i 12-årsåldern i olika skolor i Stockholms innerstad. För att få en heltäckande bild har vi använt oss av flera metoder. Framför allt har barnen själva fotograferat och tillsammans med oss pekat ut platser i sin närmiljö som de uppskattar och som de upplever obehagliga. Dessutom har landskapsarkitekter utvecklat GIS för barn, där barnen på datorer prickat in bra och dåliga platser utifrån sina egna uppfattningar och erfarenheter – det vill säga barnens perspektiv.

... vs barnperspektivet

Barnperspektivet skrivet som ett ord syftar till att ta hänsyn till barns villkor och verka för barnens bästa. De som företräder barnen – politiker, tjänstemän och andra beslutsfattare – spelar här en viktig roll för att skapa hållbara miljöer i ett barnperspektiv. Denna kunskap har vi fått genom intervju- och enkätstudier med föräldrar, pedagoger, fritidsledare samt stadsplanerare och andra tjänstemän som ansvarar för barns utemiljöer. I ett av våra projekt genomförs GIS-analyser av en per-

Vet mer än vuxna. Barn vet något mer om fysisk miljö än vuxna därför att de upplever den, ser den och använder den mer intensivt än vi. Barnvänliga städer är hållbara städer! FOTO: PIA BJÖRKLID

– **Barn har en känslighet** för kvaliteten i den lokala miljön, som vi vuxna behöver påminna oss om i vår strävan efter en bättre framtida livsmiljö. Barnkonsekvensanalyser bör bli lika självklara i stadsplaneringen som miljökonsekvensanalyser, anser Pia Björklid och Maria Nordström, barnmiljöforskare vid Stockholms universitet.

FOTON: MAGNUS KRISTENSON & KRISTER SPOLANDER

son som är expert på barns trafiksäkerhet.

Vår teoretiska utgångspunkt i forskning om barns utemiljö är ett utvecklings- och mil-

BARNVÄNLIGA STÄDER ÄR HÅLLBARA STÄDER

FAKTA Finns det plats för barnen i staden? Hur förmedlar barn sina erfarenheter? Vilka barriärer och restriktioner finns för barns rörelsefrihet – både direkta i den fysiska miljön – och indirekta, beroende på föräldrars oro och vana att sätta gränser? Hur inverkar den pågående stadsförändringen på barns rörelsemönster. Det är frågor som Pia Björklid och Maria Nordström har studerat i olika Formasprojekt.

Även internationell forskning visar med alarmerande resultat hur det moderna samhället begränsar barns vardagsliv. Det har bland annat lett till samarbetsprojekt om Barnvänliga städer tillsammans med forskare från Finland (Tekniska högskolan i Helsingfors) och Italien (La Sapienza, Roms universitet).

jöpsykologiskt synsätt. Det innebär, att då barn ges möjlighet till egna erfarenheter av fysisk miljö, kan bilda egna uppfattningar och skapa egna värderingar om vilken betydelse den fysiska miljön har, inte bara för dem själva och för andra människor, utan även för djur och växter.

Klotter, trafik och stress

Fysisk miljö talar direkt till barn. Därför riktar de mer än vuxna uppmärksamheten på och är känsligare för fysisk miljö. Klotter, nedsmutsning och förstörelse är något som barn i våra studier tar upp som negativt. En annan företeelse som barnen har svårt att hantera är trafik. Hastighet och andra beteenden hos bilister och cyklister är svåra att beräkna och förstå. Trafiken stör med sina ljud och avgaser. Föräldrar känner oro över trafikerade miljöer i barns närhet. Denna "trafikmiljöstress" är särskilt vanligt i innerstadsmiljöer och skapar i sin tur stress hos barnen. Mitt i den stora trafikapparatur som Stockholm håller på att förvandlas till, kan barn ha svårt att finna ställen som de kan använda för sina lekar och aktiviteter. En annan följd av trafikmiljöstressen är

Från P-ficka till trevlig plats. Den största praktiska framgången med projektet "Barn och Platser i Staden" var att forskarna med resultat från samarbetet med en friskola i Stockholm kunde stödja dåvarande stadsdelsförvaltning i att förvandla parkeringsfickan till en plats för bland annat friskolans elever. De tre bilderna visar parkeringsfickan och förvandlingen av denna till Pipers ficka på invigningsdagen.

FOTO: KARIN HÖGLAND & MARIA NORDSTRÖM

att barnen skjutsas i allt större utsträckning. Och då ökar förstas trafiken ännu mer.

Vem företräder barnen?

Vem företräder barnen i dagens stadsplanering? På årliga seminarier i vårt nätverk Barn, unga och byggd miljö redovisas och diskuteras aktuella stadsplaneringsfrågor och forskningsresultat. Allt oftare hör vi engagerade samhällsplanerare efterlysa den dag då barnkonsekvensanalyser i stadsplaneringen blir lika självklara i stadsplaneringen som miljökonsekvensanalyser är idag.

Att uppmärksamma barns erfarenheter av miljö är inte bara en rättighetsfråga i enlighet med Barnkonventionen, utan också en fråga om att positivt värdera och ta vara på barns miljöerfarenheter. Barn förhåller sig till fysisk miljö och natur med en känslighet som hos vuxna ofta gått förlorad. Den känsligheten med fokus på kvaliteter i närmiljön behöver vi vuxna påminna oss om i vår strävan efter en bättre framtida livsmiljö.

FÖRFATTARE:

Pia Björklid är professor i pedagogik vid Pedagogiska Institutionen, Stockholms universitet

Maria Nordström är docent i psykologi och forskare vid Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.

LÄS MER:

Björklid, Pia (2007). Barnkonsekvensanalys – erfarenheter och visioner. Vägverksregionernas Barnkonsekvensanalyser - en processutvärdering. Lärarhögskolan i Stockholm. Institutionen för samhälle, kultur och lärande. Forskningsgruppen för miljöpsykologi och pedagogik.

Björklid, Pia (2005) Ut och lek – men var? *Locus* 05/02 s 3–16.

Björklid, Pia (2007). Child-friendly Cities - Sustainable Cities? A Child-Centred Perspective and the Child's Perspective. Article accepted to be published in *Tolba, Mostafa K.; Abdel-Hadi, Aleya; Soliman, Salah;*(Eds.) *Environment, health and sustainable development*.

Nordin, K.; Schröder, M.; Berglund, U. (2005) Barnkartor i GIS: beskrivning av en arbetsmetod för fysisk planering. Institutionen för landskapsplanering Ultuna, Samhälls- och landskapsplanering nr 17, SLU.

Cele, S. (2006), *Communicating Place. Methods for Understanding Children's Experience of Place*, AUS, Stockholm Studies in Human Geography 16. Stockholm: Almqvist & Wiksell International: people.su.se/~mnord

Nordström, M. (2003), "Barn och nära platser - några miljöpsykologiska reflektioner över situationen idag för barn i stora städer och i synnerhet Stockholm" i *Finns det rum för barn? En antologi*, Blücher, G. & Graninger, G. (red.), *Vadstena Forum för samhällsbyggnad & Linköpings universitet*, isbn 91-7373-889-1

Nordström (forthcoming 2009), "Children's Views on Child-Friendly Environments in Different Geographical, Cultural and Social Neighbourhoods", *Journal of Urban Studies*

Saracco, S. & Strandlund, L. (2007), "Barnfamiljer i innerstan. Planeringsideal och verklighet", c-uppsats, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.